

กระแสเศรษฐกิจโลก

และ

ทิศทางพัฒนาเศรษฐกิจไทย : นัยต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

***ดร.ไอฟาร์ ไชยประวัติ**

การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจโลก

พัฒนาการที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจโลกในรอบ 30 ปีที่ผ่านมาประการหนึ่ง คือการที่ขนาดของระบบเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคของโลกมีความใกล้เคียงกันมากขึ้น โดยสัดส่วนผลผลิตของอเมริกาเหนือได้ลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะสหรัฐฯ จากกว่าร้อยละ 40 ของผลผลิตทั้งโลก ในช่วงต้นทศวรรษ 1960 ลงมาเหลือเพียงประมาณร้อยละ 25 ในปัจจุบัน (ตารางที่ 1) ขณะที่ผลผลิตของยุโรปเพิ่มขึ้นจากการรวมตัวกันภายในกลุ่ม และที่น่าสนใจคือผลผลิตของประเทศในเอเชียเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าประเทศอื่น ๆ โดยที่ญี่ปุ่นได้พัฒนาจากสัดส่วนผลผลิตเพียง 1 ใน 10 ของสหรัฐฯ เมื่อ 30 ปีก่อนมาเป็นเกือบครึ่งหนึ่งในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเมื่อ

พิจารณาจากส่วนแบ่งในการค้าของโลก (ตารางที่ 1) สัดส่วนของสหรัฐฯ ในการค้าของโลกไม่ได้ลดลงรวดเร็วเหมือนด้านผลผลิต แต่โดยเปรียบเทียบแล้วมีความสำคัญลดลง โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับญี่ปุ่นประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย และยุโรป ที่มีสัดส่วนการค้าสูงขึ้นมาก

การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนผลผลิตและการค้าของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกดังกล่าว มีปัจจัยสำคัญประการหนึ่งจากการรวมตัวในระดับภูมิภาคในลักษณะของเขตการค้าเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม เริ่มจากแนวคิดในการจัดตั้งยุโรปตลาดเดียวให้สำเร็จในปี 2535 (EC 1992) ในปี 2528 และการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอเมริกาและแคนาดา ที่มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2532 ต่อมาใน

*กรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) : Ph.D. (Economics) Massachusetts Institute of Technology, U.S.A.

ที่จะทำให้อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจการค้าของโลกดีขึ้นหลายประการ ทั้งในการให้ประเทศสมาชิกลดภาษีศุลกากรลง การลดการอุดหนุนสินค้าเกษตร การสร้างขบวนการยุติข้อพิพาททางการค้าให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เหล่านี้จะทำให้การค้าของโลกเป็นเสรีและมีการขยายตัวมากขึ้น

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย

การเปลี่ยนแปลงในกระแสเศรษฐกิจโลกที่ทำให้เกิดการกระจายการผลิตและจัดสรรทรัพยากรใหม่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกที่ผ่านมา นับว่าเอื้อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาจากอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้การขยายฐานการผลิตของญี่ปุ่นและ Asian NICs มายังประเทศที่มีศักยภาพในการลงทุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผลโดยตรงจากการตกลงร่วมมือของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม 5 ประเทศ (G-5) * เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2528 ในการใช้นโยบายการเงินการคลังผลักดันให้ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ และอัตราดอกเบี้ยโลกอ่อนตัวลงอย่างมีเสถียรภาพ เพื่อรักษาการขยายตัวทางการค้าและเศรษฐกิจโลก พร้อมกับช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าจำนวนมหาศาลของสหรัฐฯ ความร่วมมือดังกล่าวทำให้ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2529 ลดลงอย่างรวดเร็วถึงร้อยละ 30 จากปี 2528 เมื่อเทียบกับเงินเยนและมาร์ค และยังคงเคลื่อนไหวอยู่ในระดับต่ำในระยะต่อมา ขณะเดียวกันได้มีความเคลื่อนไหวให้ประเทศ Asian NICs ขึ้นค่าเงินของตนพร้อมกัน การเปิดตลาดมากขึ้นด้วย

การเคลื่อนย้ายของกระแสการลงทุนจากญี่ปุ่น และ Asian NICs มายังประเทศไทยในช่วงปี

2529-2533 นั้นราคาน้ำมันและอัตราดอกเบี้ยโลกที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ประกอบกับค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลงได้เอื้ออำนวยให้การท่องเที่ยวจากต่างประเทศหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยและขยายตัวอย่างมาก ในช่วงปี 2529-2533 อัตราการเติบโตของการลงทุนในภาคเอกชน (Real Private Investment) และการส่งออกสินค้าและบริการสูงถึงเฉลี่ยร้อยละ 22.8 และ 24.9 ต่อปี ตามลำดับ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 22.8 และ 24.9 ต่อปี ตามลำดับ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 10.0 ต่อปี ในช่วงดังกล่าว (ตารางที่ 3) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น "ยุคทองของเศรษฐกิจไทย" โดยเป็นที่น่าสังเกตว่าเป็นการเติบโตในภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นสำคัญ

ในช่วงปี 2534-2536 เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศ การปรับโครงสร้างภาษีระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และความซบเซาของเศรษฐกิจโลก ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยที่สูงนำพอใจเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจโลกที่เติบโตในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.5 ต่อปี แต่เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบของการเจริญเติบโตแล้ว พบว่าบทบาทของการลงทุนภาคเอกชนในการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ลดลงเป็นลำดับ โดยมีการลงทุนภาครัฐรวมทั้งโครงการที่รัฐบาลได้สัมปทานกับภาคเอกชนมาทดแทนบ้าง เนื่องจากแรงจูงใจในการลงทุนในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง เมื่อเทียบกับประเทศที่ก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ ๆ เช่น จีน และเวียดนาม ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากกระแสเงินทุนไหลเข้าจากต่างประเทศ เห็นได้ชัดเจนว่าสัดส่วนเงิน

* ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และ เยอรมันตะวันตก

ลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสุทธิได้ลดลงจากกว่าร้อยละ 30 ของเงินทุนนำเข้าสุทธิทั้งหมดในช่วงยุคทอง เหลือเพียงร้อยละ 10 ในปี 2536 โดยมีการเพิ่มขึ้นมากในส่วนของเงินทุนนำเข้าในรูปของเงินฝากบัญชีเงินบาท และการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ทดแทน อย่างไรก็ตาม การส่งออกนั้นก็ยังเป็นแรงกระตุ้นการเติบโตที่สำคัญ แม้ว่า จะขยายตัวในอัตราที่ชะลอลง และในอนาคตเชื่อว่าความสำเร็จในการเจรจา GATT รอบอุรุกวัยที่สิ้นสุดลง น่าจะมีส่วนช่วยกระตุ้นการค้าของโลกให้ขยายตัว ซึ่งเป็นโอกาสสำหรับประเทศไทยด้วย

แม้ว่าเงินทุนไหลเข้าในรูปแบบอื่น ๆ ดังที่กล่าวข้างต้น เชื่อว่าจะเป็แรงผลักดันในการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในระยะต่อไป โดยทำให้ในภาคการเงินมีอัตราดอกเบี้ยลดต่ำลง และราคาหลักทรัพย์สูงขึ้นทำให้ประชาชนมีแนวโน้มจะใช้จ่ายมากขึ้น และกระตุ้นการลงทุน อย่างไรก็ตาม จำเป็นที่จะต้องระมัดระวังและผลักดันให้ภาคการผลิตสามารถเติบโตได้ทันกับภาคการเงิน จึงจะทำให้การเติบโตของเศรษฐกิจไทยเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพมากขึ้น

การเติบโตของเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี 2529 ดังกล่าวจนถึงปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะเติบโตในอัตราร้อยละ 7-8 ต่อปี ต่อไปได้ในอนาคต ในขณะที่อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับค่อนข้างมีเสถียรภาพตลอดมานั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อวัดจากเป้าหมายของการกระจายรายได้แล้ว กล่าวได้ว่าค่อนข้างล้มเหลวและนำมาซึ่งปัญหาต่อเนื่องทางสังคมหลายประการ ดังนั้นในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระบบต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้

ความสำคัญกับการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมมากขึ้น

นัยต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยในระยะที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการผลิตของประเทศ ที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการนับวันจะทวีคูณความสำคัญขึ้นเป็นลำดับ ขณะที่ภาคเกษตรกรรม ซึ่งต้องเผชิญกับปัญหาดินฟ้าอากาศและภัยธรรมชาติ ตลอดจนปัญหาราคาในตลาดโลกตกต่ำ มีแนวโน้มจะหดตัวลง โดยในปัจจุบันสัดส่วนผลผลิตภาคเกษตรกรรมต่อผลผลิตมวลรวมประชาชาติคิดเป็นร้อยละ 12 เทียบกับร้อยละ 20 ในปี 2524 ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 80 เป็นร้อยละ 88 ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจไทย ที่เป็นไปพร้อมกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจดังกล่าว ประกอบกับการที่อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงอย่างรวดเร็วภายหลังจากการปรับเปลี่ยนนโยบายประชากรตั้งแต่ปี 2513 และการที่อัตราการศึกษาคือต่อของประชากรในวัยแรงงานมีมากขึ้น ทำให้ความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้นในอัตราสูงกว่าจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้น และทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากภาคเกษตรกรรม ไปสู่ภาคที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า และมีประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) สูงกว่า ในภาคอุตสาหกรรมและบริการ โดยเห็นได้อย่างชัดเจนตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา ที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้สัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรลดลงจากร้อยละ 66 ในปี 2529 เหลือร้อยละ 58 ในปี

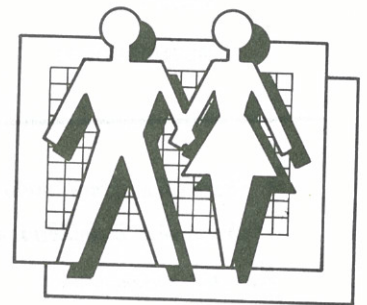
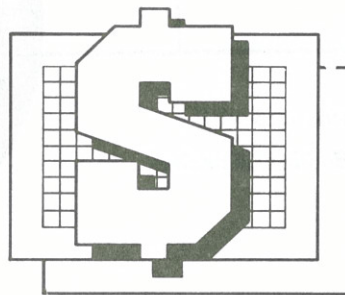
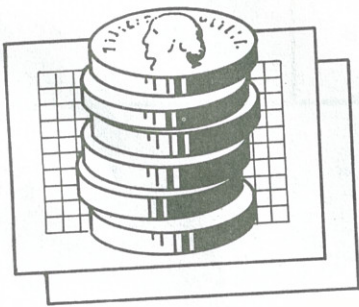
2534 หรือคิดเป็นจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นในภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 33,000 คน ขณะที่จำนวนแรงงานโดยรวมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 850,000 คน (ตารางที่ 4) โดยแรงงานที่มีการเคลื่อนย้ายส่วนใหญ่เป็นแรงงานหญิง และคาดว่าถ้าการผลิตในภาคเกษตรกรรมยังสามารถขยายตัวได้ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.7 ต่อปีอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรจะลดลงเร็วกว่าในอดีตก่อนปี 2530 และทำให้แรงงานส่วนเกินภาคเกษตรจะถูกดูดซับไปสู่ภาคอุตสาหกรรมบริการ และในที่สุดประเทศไทยจะก้าวสู่ยุคการขาดแคลนแรงงาน โดยเริ่มที่ภาคเกษตรกรรมก่อน

ผลจากการขาดแคลนแรงงานให้แก่ภาคการผลิตอื่น ๆ จะทำให้การผลิตในภาคเกษตรกรรมในอนาคตจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น โดยการผลิตในระดับครอบครัวจะถูกแทนที่ด้วยการผลิตในรูปของธุรกิจเกษตรขนาดใหญ่ที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสูงขึ้น ขณะเดียวกันในภาคอุตสาหกรรมและบริการที่ต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในการจัดสรรทรัพยากรใหม่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ทำให้รูปแบบของการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และ

บริการในอนาคต มีแนวโน้มจะผลิตสินค้าประเภทที่ใช้แรงงานมีฝีมือและเทคโนโลยีในการผลิตสูงขึ้นทดแทนการผลิตที่เน้นการใช้แรงงานในปัจจุบัน

ในภาวะปัจจุบันที่แม้ว่าการขาดแคลนแรงงานอย่างจริงจังจะไม่เกิดขึ้น แต่การที่ค่าจ้างมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับ ทำให้มีการปรับตัวในภาคอุตสาหกรรมเพื่อลดต้นทุน อาทิ การฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในโรงงานเพื่อเตรียมเอาเครื่องจักรทดแทนแรงงานบางส่วน การจ้างบุคลากรในวิชาชีพเฉพาะ เช่น วิศวกร จากประเทศใกล้เคียงหรือการลดมาตรฐานแรงงานลง

ดังนั้นเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน เพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงควรจะเน้นการผลิตบุคลากรในสาขาวิชาที่จะเป็นที่ต้องการอย่างมากในอนาคต อาทิ วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย ช่างเทคนิค รวมทั้งจะต้องส่งเสริมการศึกษาต่อในระดับสูงกว่าชั้นประถมศึกษาของประชากร รวมทั้งการศึกษานอกระบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพื้นฐานการศึกษาของประชากรในกลุ่มนี้ให้พร้อมกับการฝึกทักษะและฝีมือในการปฏิบัติงานจริงต่อไป □□

ตารางที่ 1
การเปลี่ยนแปลงขนาดเศรษฐกิจของโลก

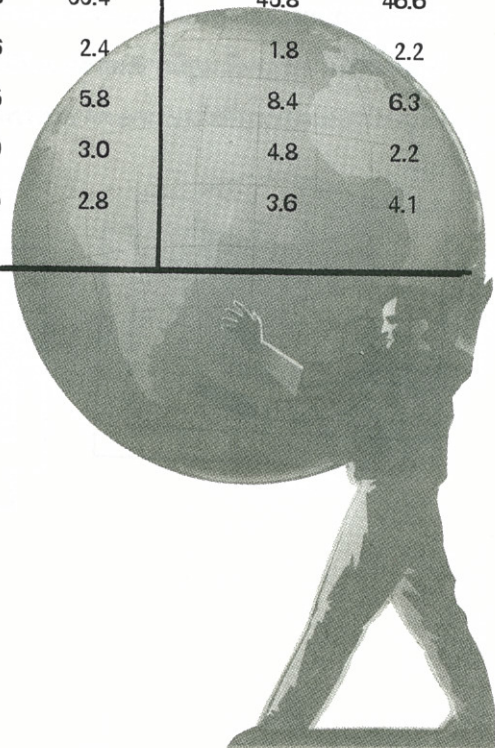
หน่วย : ร้อยละ

	สัดส่วนในผลผลิตโลก		สัดส่วนในการค้าโลก	
	2505	2533	2505	2534
อเมริกาเหนือและใต้	49.6	34.2	26.7	20.6
สหรัฐอเมริกา	41.5	25.3	14.5	13.3
แคนาดา	3.0	2.6	4.6	3.8
อื่น ๆ	5.0	6.3	7.5	3.7
เอเชียและแปซิฟิก	13.7	24.2	14.5	24.4
ญี่ปุ่น	4.4	11.9	3.9	7.7
ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์	1.6	1.7	1.4	1.4
ประเทศกำลังพัฒนา	7.7	10.6	8.1	18.1
- Asian NICs*	-	-	2.0	8.8
- กลุ่มอาเซียน - 4**	-	2.1	2.1	3.1
- จีน	2.8	4.3	1.2	1.9
ยุโรป	31.2	35.8	47.5	48.8
ประเทศอุตสาหกรรม	28.6	33.4	45.8	46.6
ประเทศกำลังพัฒนา	2.6	2.4	1.8	2.2
ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ	5.5	5.8	8.4	6.3
แอฟริกา	3.0	3.0	4.8	2.2
ตะวันออกกลาง	2.5	2.8	3.6	4.1

* ประกอบด้วย เกาหลีใต้ ฮ่องกง และสิงคโปร์

** ประกอบด้วย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย

ที่มา : IFS, Various Issues

ตารางที่ 2 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียแปซิฟิก

	2532	2533	2534	2535
โลก*	3.3	2.3	0.1	1.1
ญี่ปุ่น*	4.7	5.2	4.4	2.0
ASIANS NICS				
- เกาหลี	6.2	9.2	8.5	4.8
- ซองกง	2.8	3.0	3.9	5.2
- ไต้หวัน	7.6	4.9	7.2	8.1
- สิงคโปร์	9.2	8.2	8.7	5.5
ASEAN 4				
- มาเลเซีย	8.7	9.8	8.8	8.0
- อินโดนีเซีย	7.5	7.4	6.6	5.8
- ฟิลิปปินส์	6.0	2.7	-0.7	0.0
- ไทย	12.3	11.6	7.9	7.4

ที่มา : Bank of America, World Information Service
Country Data Forecasts

* ข้อมูลจาก International Financial Statistics Year book 1993

หน่วย : ร้อยละ

ตารางที่ 3 อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทย

	2529-2533	2534	2535(P)	2536(F)
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (ราคาปี 2531)	10.4	7.9	7.4	7.5
- ภาคเกษตรกรรม	3.2	4.4	3.0	2.2
- ภาคอุตสาหกรรม	14.4	12.4	8.7	8.8
- ภาคบริการ	10.1	5.3	7.6	8.1
การอุปโภคบริโภค (ราคาปี 2531)	8.3	7.4	7.2	6.9
- ภาคเอกชน	9.3	7.2	5.8	5.0
- ภาครัฐบาล	2.8	8.4	16.2	11.0
การลงทุน (ราคาปี 2531)	17.7	13.9	0.7	8.4
- ภาคเอกชน	22.8	11.6	-3.5	9.0
- ภาครัฐบาล	1.8	26.7	21.7	6.3
การส่งออกสินค้าและบริการ (ราคาปัจจุบัน)	24.9	19.0	12.5	12.0
การนำเข้าสินค้าและบริการ (ราคาปัจจุบัน)	27.1	16.9	6.1	11.5

ที่มา : สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และประมาณการโดยฝ่ายวิจัยและวางแผน ธนาคารไทยพาณิชย์ (มหาชน) / หน่วย : ร้อยละ